

Jézus megszületését hirdető angyal nyomába sereglő hívők hömpölygő áradata, befejezésül a gyertyákkal felvonuló hófehér gyermekkorussal: szinte az egész nézőteret magával sodorta, a közönség legörömostebb maga is sarkába szegődött volna a karácsonyi ének hullámain tovaringó áramlatnak. Néha meg éppen egy-egy kevés figurájú képbe szállt bele a szabad tér «genius loci»-jának ez a festett diszletekkel soha el nem érhető varázsa: mikor a magasba emelt csecsemő Jézussal a Szűzanya a hatalmas dómkapun át eltűnt a templom ragyogó belsejében, valóban a lélek legmélyén fogant izelítőt kaptunk az esztétikai «fenséges» fogalmából.

S még valamit állított itt a szelíd nyári természet a művészet szolgálatába, amit a színház a maga bármily tökéletes technikai készségével még csak meg sem kísérelhet: néhány kedves, előre számításba nem vehető akcenciát. A Gethsemáne-kertben a posztlókkal közlő Júdást kiegyenesedve váró Istenember fénylő köntösét a nyári éjtszaka könnyű szellője

valami fojtott izgalommal kapkodt-lebegtette. Az utolsó vacsora képében a fájdalmas példázatot beszélő Megváltó szelíd feje körül — a Krisztus alakjára vetített sugárözönben fürödve — fehér éjjeli pillangó cikázott. A kenyérszegéskor a dómter valamelyik jámbor cicája sétált át kényelmesen a «színen», a játék néma pillanataihoz pedig időnként távolból a cirpelő tücsökhad szolgáltatta a zenei «aláfestést».

Voinovich sokágú műve itt azzal is tisztán és keresetlenül hatott, ami benne a magyar multnak és magyar jövőnek szól s a játék végén a magyar himnusz zsolozsmájába meghatódva belevegyülő «színházi nézőter» valóban templomi közönséggé, hívők gyülekezetévé forrt egybe. Legmagyarabb nagyvárosunkban ezekben a percekben egy százszor szerencsétlen, de a maga küldetésében s az igazságos Gondviselésben hinni soha meg nem szűnő nemzet szíve dobbant meg a csillagtáborával biztatóan ráboruló magyar égbolt felé.

Rédey Tivadar.

József Ferenc dr. kir. herceg : Kolumbus.

Misztérium 11 képben. Bemutatta a szegedi Városi Színház jún. 14-én.

Kürthy György igazgató a színházi szezon végére érdekes meglepetést tartogatott: színrehozta a magyar Palatinus-család fiatal tagjának, József Ferenc dr. kir. hercegnek Kolumbus c. «misztérium-játékát». Ez a sajátos műfaj-megjelölés tehát már eleve figyelmeztet bennünket arra, hogy a színpadi hőst ugyan Kolumbusnak hívják, de a mi számunkra, a megpróbáltatások végtelen tengerén hanykódó magyarság részére a soha meg nem törő Akaratot és Hitet kell jelentenie...

Palos kikötője, 1492. Nagy a sürgésforgás. Kolumbus hajóskapitány Izabella királynétól három rozszant hajót kapott, hogy velük vakmerő tervét

végrehajtsa: nyugat felé akar eljutni Indiába, mert meggyőződött a Föld gömbalakjáról. Most éppen matrózokat toboroz a hajókra; de csak gyülevesz népség áll kötélnek, mert a kapitány egy-két híven kívül senki sem hisz az istentkísértő vállalat sikerében. Pedig Kolumbus nem fukarkodik csábos ígéretekben. A börtönből szabadult rongyos, éhenkórász sereg vad fantáziáját feltüzeli az arany és a nő emlegetése és a hajókra tolong. Az elindulás után az első megdöbbenés akkor szállja meg őket, amikor eltűnnek előlük Európa partvonalai. Egy ideig azonban nagyobb baj nincs: tele van még az élelmiszerraktár. Ám múlnak a napok, hetek, fogy az élelem s föld

nincs sehoh! De jön a vihar. Recsegnek-ropognak a vén hajók rokkant bordái, a nyomorult megsemmisülés szele csap át a reszkető lelkeken. A veszély ösztönös összefogásra készít kapitányt és matrózt és — legyőzik a vihart...

Hónapok telnek el és csak víz, végtelen víz mindenfelé. Az elégedetlenség és a félelem napról-napra nő a hajón. Kolumbus hívei is meginognak, visszafordulásra akarják bírni, a Szaracén alattomos úton méregpoharat nyújt neki, a kétségbeesett legénység összeesküvést sző ellene — a kapitány kitart. Hisz a számításai helyességében, az eszmében. Csakhogy lassanként egy mindennél félelmetesebb ellenség támad ellene: az idő. Az élelmiszer fogytán van. Az éhségtől elcsigázott matrózok inkább veszélyt, mint segítséget jelentenek a hajón. Most már Kolumbust is elfogja a kétség, a lelkiismeret is mardosni kezdi: volt-e joga nyomorult pusztulásnak tenni ki ennyi szerencsétlen ember életét a nagy eszméért? Már csak Pinson kapitány és a vén kormányos állnak mellette. Igaz: kedvező jelek is mutatkoznak: madarak tűnnek föl az óceán fölött, zöld gallyakat sodor a hullám a hajó elé, a felhőkön a föld árnyékának sajátságos reflexe rémlik s a kapitány földszagot érez... A lázban égő szemek partot vélnek megpillantani. Hiú ábránd! A part felemelkedik az óceán fölé: felhő volt! E rettenetes csalódás után már nincs vigasz. Az éhségtől megvadult, lázongó tömegnek Kolumbus kénytelen megnyitni az élelmiszerraktárt, amelynek fogytán levő készletét egy falásra elpusztítja az. Elfogyott az ivóvíz is. Nincs, nincs menekvés, hahotázzák gonosz gondolatok a nyomorult véget a kapitány fülébe, akit a szörnyű víziók kiforgatnak egész emberi mivoltából s mikor az eszeveszett tömeg vad lázadásban halálra keresi a vezért, Kolumbus égő kanóccal a puska-

poros hordóhoz rohan, hogy levegőbe röptse az egész hajót. Ekkor azonban felhangzik az árbocon figyelő őr kiáltása: «Föld, föld a látóhatáron!»

Az eszme valóra vált. Kolumbus hálából San Salvadornak, Szent Megváltó földjének nevezi el az új világot.

Ez a történet lényegében nem drámai akció, hanem elbeszélés, de ennek tempós, izgalmasabb fajtájából. A «Kolumbus» kifejezetten *poème épique*, bár tárgyában, elgondolásában modernebb, sőt nagyszerűbb, mint sok régi epepeia. A küzdelem egy fenséges eszme megvalósításáért folyik s a siker a lebírhatalan akarát és a csüggedetlen hit erejét példázza. Egészében azonban csak egy széles skálájú ouverture az igazi Kolumbus-drámához, mely voltaképp a partraszállás után kezdődik. A hajón — hogy úgy mondjuk — nincs elég tér és lehetőség arra, hogy ez a nagyratörő ember az akciók és tettek folyton sűrűsödő és súlyosbodó atmoszférájában igazán drámai hőssé nőjön előttünk, hogy mint plasztikus, felejthetetlen realitás rögződjék meg alakja a lelkünkben. A képek hosszú sorozatában önmagát kénytelen ismétetni; s hogy ennek ellenére sem csügged az érdeklődésünk a sorsa iránt, azt a szerző kétségtelen írói érzékének köszönhetjük. Valami újat azért minden képben kapunk, sőt egyes jelenetekből (a vihar, a mérgezési kísérlet és az önmagával viaskodó Kolumbus) az igazi drámaiság szele csap felénk.

A játékról és a rendezésről csak elismeréssel szólhatunk. Táray a címszerepbe annyi életet, színt vitt, hogy az egész előadásnak ő adta meg a karakterét. Mint a szerző mondta: valóra váltotta azt, amit ő csak megálmodni tudott... De Nagy György (Pinson kapitány), Ajtai K. Andor (Szaracén), Herczeg Vilmos (orvos) és Szilágyi Artur (kormányos) is nagy kedvvel és helyes felfogással töltötték be szerepeiket. — Külön kell meg-

emlékeznünk Németh Antal dr. rendező művészi munkájáról; korhű, mozgatható hajóvá varázsolt a színpadot, mely a stílusos dekorációk miliójében valósággal az óceán közepére bővülte a közönséget. Tizenegy képből láttuk ezt a hajót és mégis mindig másnak!

A színház egy ünnepi operai vagy

nemzeti színházbeli előadás képét mutatta. A szerzőn kívül ott volt a kir. hercegi család és a magyar arisztokrácia sok tagja, élén Klebelsberg kultuszminiszterrel, kik sokat és igaz szívből tapsoltak az új magyar színpadi szerzőnek. — Szeged pedig egy sokáig emlékezetes, valódi théâtre paréen vehetett részt.

Gál János.

Képzőművészeti szemle

A szezon végén két értékes és összeállításában szokatlan kiállítás került a közönség elé. Az egyiket a Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete rendezte Erdély műkincseiből, a másik a Római Magyar Akadémia művésztagjainak bemutatkozása volt.

Az erdélyi kiállítás, mely az Iparművészeti Múzeum földszinti nagytermében nyílt meg, emlékeztet a múltévi szép egyházművészeti kiállításra, bár szűkebb keretei miatt nem lehetett oly gazdag, mint megelőzője. A gyűjtemény java az ötvösmunkák pompás sorozata. Az erdélyi ötvösség világhírű s ha nem is erdélyi munka valamennyi, amit külföldön annak tartanak, — a külföldi tudományos irodalom egyéb magyar tárgyakat is gyakran és indokolatlanul Erdély számlájára ír — méltán érdemel nagy figyelmet. Sajnos, a kiállítás nem sokat árul el ennek a helyi művészetnek eredetéről. A XV. század első felének emlékei közt egy esztergomi ereklyetartó-láda szerepel, mely nézetünk szerint felépítésével, profiljaival jellegzetesen elárulja jóval későbbi származását, azonkívül hogy erdélyi voltát semmi sem bizonyítja. Hasonlóan kétséges az egyik legragyogóbb magyar ötvösmunkának, Sűky Benedek Esztergomban őrzött kelyhének erdélyi származása. Erről a grandiózus kehelyről csak annyit tudni, hogy megrendelője erdélyi nemesember volt, de változatos techni-

kája és tökéletes kivitele udvari ötvössre vagy legalább is az ország székhelyének legjobb műhelyére vall. A Sűky-kehely kétséges erdélyi voltával támasztja alá a kiállítás a Nemzeti Múzeum ereklyetartó szelencéjének és úgynevezett Nyári Pál kelyhének, azonkívül az esztergomi kincstár csüngő ereklyetartójának erdélyi származását. Egyikről sem bizonyos, hogy erdélyi munka. Kettőnek származása ismeretlen, Nyári Pál kelyhét pedig a felsőmagyarországi Szucsány temploma őrizte.

A XVI. század második fele előtt nem sikerül regionális műhelyekre bontani az ország ötvösségét. Később, mikor az úgynevezett erdélyi zománc megjelenik s mikor az ország szívében a török dúlás következtében elárvulnak a műhelyek, Erdély átveszi a vezetést és rendkívül karakterisztikus, helyi zamatú műveket termel. A kiállításon az erdélyi-zománcos tárgyakat szép sorozat képviseli, ennek a műfajnak szinte iskola-példája a Chorin Ferenc birtokában levő, XVII. századi aranyozott ezüstfedeles serleg.

Ebben az időben az emlékek eredetét a reájuk vert bélyegek és hitelesítő-jegyek már pontosan meghatározzák. Sőt mi több, művészegyéniségek jelennek meg a porondon, akiknek nemcsak jellegzetes előadási módja válik el a többiekétől, hanem neve is ismeretes. Közöttük a legmarkánsabb profil Hann Sebestyén nagyszabeni